

RUSTELOZE PROMOTOR VAN KUNSTEN EN LETTEREN

Een biografie van Pol de Mont (1857-1931)

Een auteursbiografie consacreert het onderwerp in kwestie. De laatste jaren werden op die wijze nogal wat belangrijke Vlaamse schrijvers in de eregalerij bijgezet: Karel van de Woestijne, Cyriel Buysse, Stijn Streuvels, Willem Elsschot, Gerard Wal-schap... Daarnaast kwamen auteurs aan bod die ter-nauwernood aanleunen bij de canon, maar wier levensbeschrijving voor een beter begrip van de Nederlandse letterkunde toch relevant zou blijken: Victor J. Brunclair, Alice Nahon, Paul-Gustave van Hecke en Raymond Brulez. Ook zij mochten rekenen op een wetenschappelijk gefundeerde biografie die de literaire historiografie van nieuwe inzichten bediende. Bij dat alles kwam de negentiende eeuw nauwelijks aan bod, de Tachtigers en *Van Nu en Straks* niet te na gesproken. Een van de literatuur-historici die steevast geprobeerd heeft deze gapende kloof te dichten, is Ludo Stynen. Na zijn biografie van de gezusters Rosalie en Virginie Loveling, en tussendoor ook die van Lode Zielens, volgden de levensbeschrijvingen van Anton Bergman, de “vader van de Vlaamse beweging” Jan Frans Wil- lems en nu dus Pol de Mont (1857-1931).

Een flink deel van De Monts belangrijkste wer- ken verscheen in de negentiende eeuw. Voor heel wat beschouwers heeft De Mont de aansluiting met de twintigste eeuw gemist. Het merendeel van deze biografie speelt zich dan ook voor 1900 af. Voor lezers die niet vertrouwd zijn met de culturele en literaire wereld van de laatste decennia van de negen- tiende eeuw, komt dit werk in de eerste hoofdstuk- ken overdonderend over. Het genootschap Met Tijd en Vlijt, de publicaties *Het Pennoen*, *Jong Vlaanderen*, *Nederlandsche Dicht- en Kunstballe* en kunstkringen in alle soorten en maten: De Mont was overrompelend. Zijn biografie is dat niet minder.

Als leerling aan het Kleinseminarie in Mechelen begaf hij zich al vroeg op letterkundige paden. Nadien trok hij naar Leuven om er rechten te stude- ren, hoewel zijn roeping elders lag. Hij kwam in contact met Hendrik Conscience en werd verliefd

*Samen met Rodenbach
incorporeerde Pol de Mont
een ‘renouveau’ in de
Vlaamse poëzie*

op de Leuvense Marie van der Hulst, de dochter van de hospita van zijn goede vriend en studiegenoot Albrecht Rodenbach. Enkele dagen voor Kerstmis 1880 huwde De Mont zijn geliefde “Ophelia”. Kort voordien had hij de Vijfjaarlijkse Staatsprijs voor Letterkunde in de wacht gesleept voor zijn bundel *Gedichten*, vooral ten nadele van Virginie Loveling. De Mont werd leraar in Doornik, een notoir liberale stad die zijn afstand tot het katholicisme in de hand werkte. Hij bleef er twee jaar, om vervolgens de ambitieuze stap te zetten richting Antwerpen en het koninklijk atheneum aldaar.

Samen met Albrecht Rodenbach incorporeerde De Mont een omzichtig *renouveau* in de Vlaamse poëzie. Vanaf 1878 stond in dat vernieuwingsstre- ven het eerder vermelde tijdschrift *Nederlandsche Dicht- en Kunstballe* centraal, weliswaar tegen een achtergrond van polarisering tussen modernisme en traditionalisme. Max Rooses belichaamde het traditionalisme in het tijdschrift, terwijl Pol de Mont en Prosper van Langendonck een literaire ommezwaai beijverden. De zogenaamde Vlaamse Tachtigers waren niet van Hollands kaliber, maar als een soort tussengeslacht kondigden ze het baanbre- kende werk van *Van Nu en Straks* aan. Hun verdien-

Pol de Mont, Collectie Veenhuijzen,
Centraal Bureau voor Genealogie, Den Haag

*Soms droegen studenten
De Mont uit een tram naar
een podium om daar een
speech te improviseren*

ste lag in het feit dat zij het lezende publiek confronteerden met wat zich toen buiten het taalgebied afspeelde. Poëticaal werd de individuele emotie gekanaliseerd richting het parnassiaanse principe van kunst om de kunst.

Ook voor Pol de Mont was de esthetische waarde van het kunstwerk essentieel. Moraliserende en didactische functies waren minder relevant. Al bij het begin van zijn literaire loopbaan wist De Mont zich overtuigd van zijn zoektocht naar een literair modernisme dat zich tegen elke kleinburgerlijkheid wilde afzetten. In *Nederlandsche Dicht- en Kunstballe* leidde dat tot een van de toonaangevende polemieken uit de Vlaamse letterkunde, met name die met de Antwerpse criticus Max Rooses. De directe aanleiding was Rooses' negatieve bespreking van De Monts impressionistische en formalistische

dichtbundel *Fladderende vlinders* uit 1885. De Mont wilde voor elke emotie de juiste uitdrukking, een item dat in zekere zin ook bij romantici te vinden was. Het dispuut met Rooses ging uiteindelijk over de invloed van het Franse parnassianisme en het dichterlijke nastreven van *l'art pour l'art*, gebaseerd op een technische vormbeheersing, maar verstoken van engagement. Rooses was ronduit tegen dat soort kunst: hij beschouwde haar als een zielloos spel met vormen en wilde bij voorkeur "waardevolle stof" behandeld zien. Overigens had Willem Kloos in zijn recensie van *Fladderende vlinders* in *De Nieuwe Gids* De Mont nog aangespoord om de contemporaine Engelse dichters onder de loep te nemen. De "Brabantse leeuwerik" nam Kloos' advies ter harte en zou in latere beschouwingen van Vlaams literair werk wel vaker verwijzen naar grote individualisten als Byron, Keats, Tennyson, Rossetti en Swinburne.

Ludo Stynen gaat op dat alles uitvoerig in, hoewel hij concrete biografische elementen vaak links laat liggen, bijvoorbeeld als het gaat om de vriendschap tussen De Mont en Rodenbach – toch een van de iconische vriendschappen in de Vlaamse literatuur – die bovendien de aanzet vormde tot De

Monts huwelijk. Elders blijft het als lezer lastig om het overzicht te bewaren, bijvoorbeeld bij de strubbelingen tussen het genootschap Met Tijd en Vlijt en het Davidsfonds.

Pol de Mont combineerde zijn literaire praxis met een grondige studie van Engelse, Franse en Duitse romantici en laatromantici. Ook durfde hij geregeld te experimenteren. In zijn als welluidend omschreven bundel *Lentesotternijen* (1881) wil de dichter op de meest spontane wijze een momentane indruk of ervaring weergeven en schetsmatige zintuiglijke natuurimpressies aanwenden om thema's als verliefdheid of isolement uit te beelden. Inhoudelijk beweegt zich in *Lentesotternijen* een jongeman door het Brabantse landschap van zijn jeugd. Wat destijds het meest opviel, was de erotische spanning in die gedichten. De thema's en motieven werken door in epische bundels als *Idyllen* en *Loreley*, waarin de dichter het landschap en de passionele liefde verbindt met elementen uit de mythologie, geplukt uit middeleeuwse minnelyriek en het werk van Shakespeare.

De wat bevreemdende relatie met de dichteres Hélène Swarth is rond die tijd een thema op zich. De Mont had wel meer aanbidders, maar met Swarth ontspint zich een interessante correspondentie. Ze levert stof voor additioneel biografisch onderzoek en blijft niet van amoreuze trekjes gespeend. De Mont offreert haar het na te volgen voorbeeld van de Engelse dichteres Elisabeth Barrett Browning. Over deze Engelse dichteres wordt in Stynens biografie met geen woord gerept, hoewel de biografie De Mont terecht neerzet als een van de pleitbezorgers van de Engelse literatuur in het algemeen en het prerafaëlisme in het bijzonder. Voor De Mont was Barrett Browning niet minder dan een maatstaf.

Onder De Monts impuls kon zich een decennium later het tijdschrift *De Vlaamsche School* grondig vernieuwen en werden nieuwe, internationale impulsen gegeven aan de laatste delen van de in totaal zevenenveertig fraai geïllustreerde jaargangen. Het centrale uitgangspunt van het sterk encyclopedische periodiek bleef de Vlaamse kunst. De bijdragen waren vooral generaliserend en registrerend. Toch viel op hoe vanaf 1898 voluit De Monts stokpaardjes werden bereden, waaronder dat van de boekverluchting. Later moest men ietwat verrast vaststellen dat daarbij weinig aandacht besteed werd aan een figuur als William Morris, hoewel De Mont zich toch had toegelegd

De Mont was een belangrijke Vlaamse chroniqueur inzake Franstalige Belgische literatuur

op Engelse illustratoren en in de meeste Europese kunstrichtingen goed was ingeleid.

Pol de Mont had een voorkeur voor dat soort inspirerende buitenlandse voorbeelden en wilde die graag delen met de lezende goegemeente. Toen hij zich gaandeweg steeds meer als kunstcriticus ging manifesteren, veranderde die attitude nauwelijks. De auteur zou zijn volk verheffen. Zijn vele rollen spreken ook vandaag nog tot de verbeelding: dichter, prozaïst, chroniqueur, leraar, docent, flamingant, katholiek en vervolgens liberaal-vrijzinnig cultuur animator en museumdirecteur. Maar ook: Duitsgezind, hoewel De Mont zijn *Deutschfreundlichkeit* binnen de perken wist te houden en zijn ontslag na de Eerste Wereldoorlog wegens vermeend activisme als conservator op een flinterdun dossier was gebaseerd. Zijn gevoeligheid voor de Duitse taal en cultuur werd hem zwaar aangerekend, hoewel de biograaf aantoonde dat het nauwelijks meer was dan een ordinaire afrekening.

De Mont was overigens een van de belangrijkste Vlaamse chroniqueurs inzake Franstalige Belgische literatuur: hij brak een lans voor Olivier-Georges Destrée, Georges Rodenbach, Emile Verhaeren, Charles van Lerberghe en zelfs voor de minder bekende Georges Khnopff, broer van de schilder Fernand. Hij bespeelde de tegenstrijdigheid van Vlaams en internationaal, die hij met elkaar wilde verzoenen, en van flamingantisme en een Belgisch gekleurd Vlaams-nationalisme. Ook in die zin was een van zijn grootste ontgoochelingen het feit dat August Vermeylen hem begin 1893 passeerde bij de oprichting van *Van Nu en Straks*. De Mont was een overtuigde antifascist, hoewel hij door zijn onverwachte dood in 1931 de echte woelige jaren en ideologische tegenstellingen in dat verband niet meer heeft meegemaakt.

De wat opsommerige schriftuur, de vaak eentnige verteltrant en de overvloedige parafraseringen van de talloze artikelen van en over De Mont komen de leesbaarheid van dit ruim gedocumenteerde en gedetailleerde boek niet altijd ten goede. Storend

zijn ook de fouten in een aantal veelvuldig geciteerde namen: Emmanuel Hiel moet Emanuel Hiel zijn, met één m; Joseph Vercoullie heette Joseph Vercouillie, en zo zijn er nog wel een paar.

In de persoon van Pol de Mont verenigden zich een aantal moeilijk te beschrijven tegenstrijdigheden. Zo bleef hij levenslang gehecht aan zijn geboortedorp Wambeek, maar kwam hij er op rijpere leeftijd nog slechts zelden. In de biografie wordt trouwens aan De Monts jeugdjaren nagenoeg voorbijgegaan. Dat is jammer, niet alleen voor een beter begrip van zijn belangrijkste gedicht, 'Aan mijn Payottenland' uit 1924, maar ook voor een nauwkeurigere definiëring van zijn persoonlijkheid. Toch zijn voor De Monts kindertijd accurate bronnen beschikbaar, waaronder een interview dat de auteur op het einde van zijn leven toestond aan het tijdschrift *Toerisme*.

Natuurlijk was Pol de Mont ook de persoon zoals Ludo Stynen hem geschetst heeft, maar hij was meer dan dat. In geschrifte bleef hij levenslang een telg van het Pajottenland. Tegelijk was hij de man zonder wie Alfons de Ridder nooit Willem Elschot zou zijn geworden, of Ary Delen nooit Ary Delen. Ook van de vele amoureuze escapades van De Mont en van zijn charismatische optredens tijdens Guldensporen- en andere vieringen komt de lezer weinig aan te weten. Soms werd hij door studenten uit een voorbijrijdende tram gehaald en naar een podium gedragen om daar dan meteen een geïmproviseerde speech ten beste te geven. Zijn oratorische talent was legendarisch, net als zijn onovertroffen zelfingenomenheid. In deze biografie blijft men als lezer wat die aspecten betreft min of meer onvoldaan.

STEFAN VAN DEN BOSSCHE

LUDO STYNEN, *Pol de Mont. Een tragisch schrijversleven*, Polis, Antwerpen, 2017, 511 p.